

פרפראות פאר

פרשת עקב תשפ"ב

ביאור הר"ר יהונתן

ימחו על

קידוש שמך

ע"ד התשכח

אשה עולה

פרפראות פאר

ביאור ה"ר יהונתן ימחו על קידוש שמך ע"ד התשכח אשה עולה אות כא

מפתח ענינים עקב תשפ"ב

א, והיה עקב תשמעון ביאור בצחות
ב, הכתוב והיה עקב ושמרתם ועשיתם
מכוון לצאי לך בעקבי הצאן
ג, המתגאה ראוי לגדעו כאשר למה
כאשר ביאור הפרשת דרכים וצ"ע
ד, ביאור המהרש"א בטוב שברופאים
לגיהנום כשהוא מתגאה
ה, מהכתוב וברך פרי בטןך למדו לבקשת
שכר על מצוות מילה
ו, מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה
ביאור נפלא מהגאון מוילנא
ז, טוב עין הוא יברך כי נתן מלחמו לדל
ביאור בגימטריא
ח, יש לאכל כדי שביעה או אין לאכול כדי
שביעה
ט, הפסוק בוצע בירך ניאץ ה' מכוון
לבעה"ב בוצע ואורח מברך מספר עולת
אהרון
י, מה יש לרבות בפסוק וברכת את ה'
אלוקיך
יא, ביאור הכתוב ה' אלקיך הוא על הארץ
הטבה
יב, חטאתכם אשר עשיתם את העגל
לקחתי שלקח ע"ע חטא העגל
יג, אין לגבי משה מילתא זוטרתא ביאור
המהרש"א בדרך החסידות
יד, משה אמר כי אם ליראה דוד אמר אחת
שאלתי כי ממך למדתי
טו, ההבדל שבין הכתובים מה ה' שואל
מעמך מה ה' דורש ממך
טז, במה נחלקו רבי עקיבא שדרש את
ושמעון העמסוני שלא דרש
יז, תירוץ מדוייק בקושיית התוס' בלימוד
הרשב"י מואספת דגנך
יח, מה התועלת להחזיק בביהמ"ד תלמיד
שאינו לומד לרש"י ולמהרש"א
יט, את המן אשר לא ידעת ביאור בדרך
צחות
כ, איך אפשר ללמוד מהפסוק מדוע באתי
ואין איש, שאין שם עשרה
כא, ביאור הר"ר יהונתן ימחו על קידוש
שמך ע"ד התשכח אשה עולה

א, והיה עקב תשמעון ביאור

בצחות

כתיב (דברים ז' י"ב). "והיה, עקב תשמעון"
וגו',

איתא במדרש (בראשית רבה, מ"ב ג') בכל
מקום שנאמר "והיה" הוא לשון שמחה,
ע"כ,

אפשר לרמז בדרך צחות, כי בזמן של והיה,
דהיינו בזמן שמחה, אז הוא עת רקוד, וצריך
שיהיה **עקב תשמעון**, יש לשמוע את עקביו
של אדם, ע"י ריקוד של שמחה. וזהו "והיה,
עקב תשמעון".

ב, הכתוב והיה עקב ושמרתם

ועשיתם מכוון לצאי לך בעקבי

הצאן

כתיב (דברים ז' י"ב). "והיה עקב תשמעון וגו',
ושמרתם ועשיתם",

איתא בגמרא (מנחות צ"ט ע"א), כתיב, "אשר
שברת ושמרתם בארון", תני רב יוסף, מלמד
שהלוחות ושברי לוחות מונחין בארון, מכאן
לתלמיד חכם ששכח תלמודו מחמת אונסו
שאין נוהגין בו מנהג בזיון, ובגמרא סנהדרין
(צ"ו ע"א) הזהירו בזקן ששכח תלמודו מחמת
אונסו, ע"כ,

התורה שהונחה בארון כדי שלא תזויף

איתא במדרש (רבה, דברים פרשה ט' פסקה ט'),
ד"א רבנן אמרי, כיון שידע משה שהיה לו
למות באותו היום, מה עשה, א"ר ינאי, כתב
י"ג תורות, י"ב לייב שבטים ואחת הניח
בארון, **שאם יבקש לזייף דבר, שיהיו
מוצאים אותה שבארון**,

איתא בגמרא (סוטה ד' ע"ב) **אמר רשב"י** כל אדם שיש בו גסות הרוח, כאילו עובד עבודת כוכבים, כתיב הכא (משלי ט"ז ה') תועבת ה' כל גבה לב, וכתוב התם (דברים ז' כ"ו) ולא תביא תועבה אל ביתך. ע"כ,

איתא בגמרא (סוטה ה' ע"א) כל אדם שיש בו גסות הרוח, ראוי **לגדעו** כאשירה, כתיב הכא (ישעיה י" ל"ג) ורמי הקומה **גדועים**, וכתוב התם (דברים ז' ה') ואשיריהם **תגדעון**. ע"כ,

פרשת דרכים (דרוש ט"ז דרך כרמים) כתב, ועתה נבוא ליישב מאמר הנ"ל,

דאיכא למידק, מה התייחסות יש למי שיש בו גסות הרוח דהוי כאילו עובד עבודה זרה,

עוד יש לדקדק, דאמאי דימה אותו לאשרה ולא לשאר עבודה זרה,

לביאור הפרשת דרכים יש להקדים

כתיב (בראשית א' כ"ו) "ויאמר אלקים **נעשה אדם** בצלמנו כדמותנו"

כתב רש"י, **נעשה אדם**, אף על פי שלא סייעוהו ביצירתו ויש מקום למינים לטעות ממה שנאמר **נעשה**, דשתי רשויות הן, לא נמנע הכתוב מללמד דרך ארץ **ומדת ענוה** שיהא הגדול **נמלך ונוטל רשות מן הקטן**, ע"כ,

והכי איתא במדרש (בראשית רבה פרשה ח סימן ח) רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן אמר, בשעה שהיה משה כותב את התורה היה כותב מעשה כל יום ויום, כיון שהגיע לפסוק הזה שנאמר ויאמר אלקים **נעשה אדם** בצלמנו כדמותנו אמר לפניו רבון העולם מה אתה נותן פתחון פה למינים, אתמהא, אמר לו כתוב והרוצה לטעות יטעה,

אמר לו הקדוש ברוך הוא משה, האדם הזה שבראתי, לא גדולים וקטנים אני מעמיד ממנו, שאם יבא הגדול ליטול רשות מן הקטן ממנו והוא אומר מה אני צריך ליטול רשות מן הקטן ממני והן אומרים לו **למוד מבוראך** שהוא ברא את העליונים ואת התחתונים, כיון שבא לבראת את האדם **נמלך במלאכי השרת**, ע"כ,

כתיב (שיר השירים א' ח') "אם לא תדעי לך היפה בנשים, צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיותיך על משכנות הרועים",

כתב רש"י, **צאי לך בעקבי הצאן**, הסתכלי בפסיעת דרך שהלכו הצאן והעקבים ניכרים, וכן הרבה במקרא (תהלים עז) "ועקבותיך לא נודעו", (ירמיה יג) "נחמסו עקבך", (בראשית מט) "והוא יגוד עקב ישוב על עקביו ואותו הדרך לכי",

ורעי את גדיותיך על משכנות הרועים, בין משכנות שאר הרועים שאת אצלם, וזה הדוגמא אם לא תדעי לך כנסייתי ועדתי היפה בנשים בשאר אומות איכה תרעי ותנצלי מיד המציקים לך להיות ביניהם ולא יאבדו בניך, התבונני בדרכי אבותיך הראשונים שקבלו תורתך ושמרו משמרתך ומצותי ולכי בדרכיהם, ואף בשכר זאת תרעי גדיותיך אצל שרי האומות וכן אמר ירמיה (ירמיה לא) "הציבי לך ציונים שיתי לבך למסילה", עכ"ל רש"י,

אפשר לבאר, בדומה למה שהניח משה רבינו, תורה אחת בארון, שאם יהיה מי שיבקש לזייף, יהיו מוציאים אותה שבארון, כך היו מניחים שברי לוחות בארון, ללמד על זקן שנשכח תלמודו, כלומר שאין יודעין כיצד היה מנהג הזקנים, או אם יבקש מי לזייף או לשנות, ממנהגיהם ודרכיהם של זקנים, יהיו לומדים מאותם שברי לוחות שבארון, ולכן שברי לוחות מונחות בארון, שלא יוכלו לזייף מנהג זקנים, וזהו, "אם לא תדעי לך היפה בנשים, צאי לך בעקבי הצאן"

וכך יש לבאר, והיה עקב, תשמעון, ושמרתם ועשיתם, שכאשר נצא בעקבי הצאן, יתקיים בנו, ושמרתם ועשיתם, שנשמור לילך בדרכם של ראשונים. (והרמב"ן האריך בביאור הלשון עקב, עיי"ש).

ג, המתגאה ראוי לגדעו כאשרה למה כאשרה ביאור הפרשת דרכים וצ"ע

כתיב (דברים פרק ז פסוק ה) "כי אם כה תעשו להם מזבחתיהם תתצו ומצבתם תשברו ואשיריהם תגדעון ופסיליהם תשרפון באש",

והקשו ודלמא בעגל הוא דניחא להו ובמידאי אחרינא לא, ותירצו אמר קרא אלה אלהיך ישראל, מלמד שאו לאלהות הרבה.

נמצינו למדין, שהטעם שצוה ה' לגדע האשרה הוא משום דישאל או לאלהות הרבה.

וכבר כתבנו דאף דכתיב נעשה אדם אין מכאן פתחון פה למינים לומר שיש שתי רשויות, משום דטעמא דכתיב קרא נעשה אדם הוא כדי ללמד לבני אדם מדת הענוה שיהיה הגדול נמלך בקטן. וא"כ מי שיש בו גסות הרוח, וס"ל שאין ראוי לגדול לימלך בקטן, א"כ לדידיה יש פתחון פה למינים לומר שיש רשויות הרבה משום דכתיב נעשה אדם.

ולזה בא ר' אלעזר ואמר כל מי שיש בו גסות הרוח ראוי לגדעו "כאשרה", כלומר שמהטעם עצמו שצוה ה' לגדע האשרה שהוא מפני שישאל או לאלהות הרבה, מאותו טעם עצמו ראוי לגדע כל אדם שיש בו גסות הרוח, שהרי כפי סברתו יש פתחון פה למינים לומר שיש אלוהות הרבה. ע"כ בפרשת דרכים.

מבואר, שממה שנאמר נעשה אדם ולא אעשה אדם, פקרו הגאוןנים שאינם צריכים להימלך, ופירשו נעשה שהם שתי רשויות, ומכך למד רשב"י שהמתגאה כעו"ז,

בכך פרשנו, "נעשה" אדם נאמר "בעבורך", שתוכל ללמוד כנ"ל, אמר רשב"י כל אדם שיש בו גסות הרוח, כאילו עובד עבודת כוכבים, (סוטה ה' ע"א),

יש להקשות בדברי הפרשת דרכים

אי אמרינן דיש לגדעו כאשרה משום שקו לאלהות הרבה, מהיכי תיתי לומר שיש לגדעו כאשרה, שמא תאמר, שיש לנתצו לשברו לשורפו, כדאיתא בפסוק, "מזבחתיים תתצו ומצבתם תשברו ואשירהם תגדעון ופסיליהם תשרפון באש", אלא מאי משום הגזירה שווה "לגדעו גדועים" מה לנו למצוא טעם משום שקו לאלהות הרבה,

וביותר קשה בדברי חז"ל

והכי איתא בגמרא (מגילה ט' ע"א) מעשה בתלמי המלך והסכימו כולן לדעת אחת. וכתבו לו אעשה אדם בצלם ובדמות, פרש"י אעשה אדם - שמכאן פקרו המינין לומר שתי רשויות הן, דכתיב נעשה אדם,

כתב המהרש"א (מגילה ט ע"א ד"ה כתבו לו אעשה אדם) וענינו כפרש"י בחומש שהוא ממדת הענוה שיהא הגדול נמלך בקטן,

עיין במהרש"א בהא דאיתא בגמרא (סנהדרין ל"ח ע"ב) אמר רבי יוחנן, כל מקום שפקרו המינים תשובתן בצידן,

ביאור הפרשת דרכים למה הוי כאילו עובד כוכבים

וז"ל הפרשת דרכים, על פי האמור לעיל יבוא על נכון. שמי שיש בו גסות הרוח על כרחך דלא סבירא ליה שיהיה הגדול נמלך בקטן, שהרי הוא מתגאה ואומר מה אני צריך ליטול רשות מן הקטן, וא"כ לפי דעתו מאי דכתיב נעשה אדם הוא פתחון פה למינים לומר שהם שתי רשויות, וא"כ הרי הוא כאילו עובד עבודה זרה.

ביאור הפרשת דרכים למה יש לגדעו כאשרה

ובזה יובן נמי מאי דאמרינן בפ"ק דסוטה (סוטה ה' ע"א) אמר ר' אלעזר כל אדם שיש בו גסות הרוח ראוי לגדעו כאשרה, כתיב הכא ורמי הקומה גדועים, וכתיב התם ואשריהם תגדעון,

ויראה דהדברים ממשמשים ובאים, עם הא דאמרינן בפ"ד דעבודה זרה דף ג"ן, אמר רב יהודה אמר רב, ישראל שזקף לבנה להשתחוות לה ובא גוי והשתחוה לה אסרה, מנלן דאסרה, אמר ר' אלעזר כתחלתה של ארץ ישראל, דאמר רחמנא ואשריהם תשרפון באש, מכדי ירושה היא להם מאבותיהם, ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ואי משום הנך דמעיקרא, בביטולא בעלמא סגי להו,

אלא מדפלחו ישראל לעגל גלו אדעתיהו דניחא להו בעבודה זרה, וכי אתו גוים שליחותא דידהו עבוד, הכי נמי ישראל שזקף לבנה גליא אדעתיה דניחא ליה בעבודה זרה, וכי אתא גוי ופלח לה שליחותא דידהי קא עביד,

מבואר, שהמאמין בשתי רשויות ר"ל, הוא קרוי בחז"ל **מקצץ בנטיעות**, והעבודה זרה של אשירה הוא **הנוטע עץ או עץ נטוע**, לפיכך המתגאה יש לגדעו כאשירה **לקצץ נטיעותיו**

ד, ביאור המהרש"א בטוב שברופאים לגיהנום כשהוא מתגאה

איתא בגמרא (סוטה ד' ע"ב) כל אדם שיש בו גסות הרוח, לא ינקה **מדינה של גיהנום**. אפילו קיבל תורה כמשה רבינו, דכתיב ביה: מימינו אש דת למו, לא ינקה מדינה של גיהנום. ע"כ,

איתא בגמרא (קידושין פ"ב ע"א) טוב שברופאים לגיהנום, **כתב מהרש"א** (קידושין דף פב עמוד א טוב שברופאים לגיהנום) יש לפרש **טוב** שברופאים דהיינו שמחזיק עצמו **לטוב** ולמומחה שברופאים שאין כמוהו, וסומך ביותר על מומחיותו, **מתוך גאוותו**, ולפעמים הוא **טועה** בטבע זה החולה וממית את החולה ברפואותיו בדבר שמזיק לחולה זה אבל יש לו לישא וליתן עם שאר הרופאים כיון שהוא סכנת נפשות, ולכן מקומו בגיהנום, עכ"ד המהרש"א,

מבואר, שמי שחושב שאינו טועה, ואינו צריך להימלך, אלא דעתו ורק דעתו צריכה להיתקבל, למדונו חז"ל כי מקומו בגיהנום, וכעובד ע"ז, וראוי לגדעו כאשרה, ע"כ דברי **הפרשת דרכים והמהרש"א** בביאור דברי חז"ל.

ה, מהכתוב וברך פרי בטנך למדו לבקשת שכר על מצוות מילה

ביאור המשך חכמה וע"ד המהרש"א

איתא במדרש (רבה, דברים פרשה ג' פסקה ה') כתיב (דברים ז' י"ג) "וברך פרי בטנך ופרי אדמתך", למה הוא מקיש פרי הבטן לפרי האדמה, אמר הקדוש ברוך הוא, מה פרי אדמתך צריכים עישור, אף פרי בטנך צריכים עישור, **וזו המילה**, ע"כ,

איתא בגמרא (שבת דף קל"ז ב'), המברך אומר, אשר קידש ידיד מבטן, חוק בשארו שם, וצאצאיו חתם באות ברית קדש. **על כן**

כתיב (דברים פרק ז' פסוק ה) "כי אם כה תעשו להם מזבחתיים תתצו ומצבתם תשברו **ואשירהם תגדעון** ופסיליהם תשרפון באש",

כתיב (דברים פרק יב פסוק ג) "ונתצתם את מזבחתם ושברתם את מצבתם ואשריהם תשרפון באש **ופסילי אלהיהם תגדעון**",

בשינוי הלשון ובכפל הלשון שבפסוקים, יש לעיין בעבודה זרה מ"ג ע"ב, בשו"ט שם,

אך יש להקשות, למה אמר בגלל הגזירה שווה לגדעו גדועים, שיש לגדען כאשירה, למה לא השוו הגזירה שווה שיש לגדעו **"כפסילי אלהיהם"** שנאמר בפסוק אחר **"ופסילי אלהיהם תגדעון"**

ביאור שהמתגאה כאשירה ע"ד אחר קיצץ בנטיעות

איתא בגמרא (חגיגה דף יד עמוד ב) תנו רבנן, ארבעה נכנסו בפרדס, ואלו הן: בן עזאי, ובן זומא, אחר, ורבי עקיבא. בן עזאי הציץ ומת, עליו הכתוב אומר יקר בעיני ה' המותה לחסידיו. בן זומא הציץ ונפגע, ועליו הכתוב אומר דבש מצאת אכל דרך פן תשבענו והקאתנו. **אחר קיצץ בנטיעות**. רבי עקיבא יצא בשלום.

ביאור הכותב על עין יעקב ירושלמי (חגיגה פרק ב אות ה) ה"ה רבי יעקב כולי, המאסף של העין יעקב,

וכך כתב, אבל אלישע בן אבויה נכנס לחקירה עליונה בגאווה ובגודל לבב לאהבת הקנאה והכבוד, לפי שהיתה חקוקה בלבו כונת אביו, למסרו לתורה בשביל הכבוד, (עייין תוס' חגיגה י"ד), נמשך לו מזה בלבו ומחשבותיו דעת נפסד לומר שאין ראוי שיהיה פועל אחד את הטוב ואת הרע אלא שיש **שתי רשויות** אי פועל הטוב ואחד הרע,

וכך כתב המהרש"א (חגיגה דף יד עמוד ב) ובספר ישן מצאתי, וז"ל נכנסו לפרדס החכמה והיא חכמת אלקות, **ואלישע אחר** השיג שזכויות ישראל הם בידו, וחשב שהם **ב' רשויות** ולכך נקרא מקצץ בנטיעות שקיצץ הדברים המיוחדים והפרידן זה מזה ואמר שהם ב' רשויות וזהו בכלל **עובד אלהים אחרים** שע"כ נקרא אחר והיודע סוד אלהים אחרים יודע זה על בוריו, עכ"ל המהרש"א,

בשכר זאת וכו', למען בריתו אשר שם
בבשרנו,

הקושיא כיצד ניתן לבקש שכר על מצוות מילה

וקשה, כיצד ניתן לבקש שכר על עשית
המצוה, ולומר בשכר זאת, הא אמרינן
(קידושין ל"ט ע"ב) שכר מצוה בהאי עלמא
ליכא, ושלא ע"מ לקבל פרס,

תירוץ בעל משך חכמה

במשך חכמה (דברים כ"ח ד') כתב לתרץ
קושיא זו, וכ"כ, לכן תקנו בברכה על
המילה, לבקש שכר עליה, "בשכר זאת קל
חי צוה להציל ידידות שארינו משחת",
משום שהמילה קרויה **מעשר**, כדאיתא
במדרש המובא לעיל, ובמעשר שרי לנסויי
ולבקש שכר, כמו שאמרו בחנוני נא, עיין
(תענית ט' ע"א),

תירוץ הקושיא על דרך המהרש"א

כתב המהרש"א (שבת קלז ע"ב ד"ה אשר קדש
ידיד). וצאצאיו של אברהם הנזכר לעיל חתם
באות ברית, שהמילה היא **אות ברית**, כמ"ש
לאברהם "והיה לאות ברית בינינו וגו', והוא
חותם הקודש,

ועל כן בשכר זאת, צוה הקדוש ברוך הוא
לאברהם להציל ידידות שארינו דהיינו
גופינו, משחת, דהוא הגיהנם,

כדאיתא בגמרא (עירובין י"ט ע"א) שאברהם
יושב על פתחו של גיהנם ומסיק משם למי
שאין בו דבר עבירה, והיינו למען בריתו
אשר שם ודו"ק, **ע"כ דברי המהרש"א**

מבואר בדברי המהרש"א, כי השכר
שמקבלים על המילה אין זה שכר בעולם
הזה, אלא לאחר מיתה,

לפי זה יש לומר, מכיון והשכר שמבקשין
בזכות המילה, הוא לא בהאי עלמא, רק
לאחר מיתה, לפיכך אפשר לבקש שכר
במצוות מילה. **דאין כאן שכר בהאי עלמא.**

ו, מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה ביאור נפלא מהגאון מוילנא

כתיב (דברים ח' י') "ואכלת ושבעת וברכת
את ה' אלוקיך",

איתא בגמרא (ברכות כ"ב ע"ב) דרש רב עזריא,
זמנין אמר לה משמיה דרבי אמי וזמנין
אמר לה משמיה דרבי אסי, אמרו מלאכי
השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של
עולם, כתוב בתורתך, (דברים י"ז) "אשר לא
ישא פנים ולא יקח שחד", והלא אתה נושא
פנים לישראל, דכתיב, (במדבר ו' כ"ו), "ישא
ה' פניו אליך",

אמר להם, וכי לא אשא פנים לישראל,
שכתבתי להם בתורה (דברים ח' י') "ואכלת
ושבעת וברכת את ה' אלוקיך", והם
מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה,

ג' תמיהות תמה הגר"א בגמרא הנ"ל

א. למה כשאמרו חכמינו ז"ל עד כזית ועד
כביצה, אמרו כזית בראשונה, הא כזית
פחות מכביצה, וכיון שמדקדקין עד כזית,
כ"ש שעד כביצה ידקדקו, והיל"ל והם
מדקדקין עד **כביצה** ועד **כזית**,

ב. הלא המאמר, והם מדקדקים על עצמם
עד כזית ועד כביצה, זהו מאמר השם, ומי
איכא ספיקא קמי שמיא אם מדקדקין עד
כביצה או עד כזית, שאמר עד כזית ועד
כביצה, שזהו פלוגתא לקמן שם דף מ"ה,
ודעת שפתו ברור מללו,

ג. למה השיב להם הקב"ה, זאת החומרא
דייקא, הלא כמה וכמה חומרות יש עוד
שהחמירו ישראל ע"ע, כמו טפת דם כחרדל
שהחמירו ע"ע בנות ישראל ודומיהן,

יש להקשות עוד קושיא במאמרם ז"ל

ד, ועוד יש לי להקשות, בהבטחה של,
"ואכלתם לחמכם לשבע", (ויקרא כ"ו ה')
כתב רש"י מת"כ, ואכלתם לחמכם לשבע,
אוכל קמעא והוא מתברך במעיו, א"כ
באכילת כזית או כביצה, הם מגיעים לידי
שביעה, וא"כ הם חיבים מדאורייתא,
ומאי והם מדקדקין על עצמן,

הסבר הגאון על ג' התמיהות הנ"ל

כתב הגאון ז"ל, (ביאור הגר"א על משלי פרק
כ"ב פסוק ט') (מובא בספר קול אליהו פרשת עקב,
ובענף יוסף שבעין יעקב, ברכות כ"ב ע"ב), נראה
דה"פ, אי" בזוהר, שכל ביצה הוא ג'
גרוגרות. ובג' ביצים יש ט' גרוגרות, ובג'
ביצים יש עשרה זיתים,

איתא בגמרא (סוטה ל"ח ע"ב) אמר רבי יהושע בן לוי אין נותנין כוס של ברכה לברך אלא לטוב עין, שנאמר, (משלי כ"ב ט') "טוב עין הוא יבורך, כי נתן מלחמו לדל", אל תיקרי יבורך אלא יברך, ע"כ,

ד"ל הוא בגימטריא 34, טו"ב, הוא בגימטריא 17, שהוא חצי מ 34, וכאשר אדם חולק מלחמו עם הד"ל, שמספרו 34, וחצי מ-34 הוא טו"ב,

ומשום שחלק את לחמו עם הד"ל שהם 34, אם כן הוא נשאר טו"ב שהם 17, ולפיכך הוא **טוב** עין והוא יברך.

ח, יש לאכל כדי שביעה או אין לאכול כדי שביעה

כתיב (דברים ח' י') "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך על הארץ הטבה אשר נתן לך",

איתא בגמרא (גיטין ע"א), אמר ליה אליהו לרבי נתן, אכול שלישי, ושתה שלישי, והנח שלישי, לכשתכעוס תעמוד על מילואך,

וקשה, מהא דכתיב "ואכלת ושבעת" דמשמע, שיכול לאכול עד שישבע, ולא דוקא שלישי,

על הארץ הטובה אפשר לאכול כדי שביעה

איתא בגמרא (נדרים כ"ב ע"א), עולא, במיסקיה לארעא דישראל, איתלוו ליה תרין בני חוזאי בהדיה, קם חד שחטיה לחבריה, אמר ליה לעולא יאות עבדי, אמר ליה אין, ופרע ליה בית השחיטה,

כי אתא לקמיה דרבי יוחנן, אמר ליה, דלמא חס ושלום אחזיקי ידי עוברי עבירה, אמר ליה נפשך הצלת, קא תמה רבי יוחנן, מכדי כתיב (דברים כ"ח ס"ה) "ונתן ה' לך שם לב רגז", בבבל כתיב, אמר ליה, ההוא שעתא לא עברינן ירדנא, ע"כ, ע"ש באריכות אם היו יהודים או גויים,

מבואר, מדכתיב ונתן ה' לך שם לב רגז, משמע מדברי חז"ל, דכעס הוא דבר התלוי בחוץ לארץ, אבל בארץ הטובה, אין מקום לכעס,

ופסקו, הרי"ף (עירובין פ"ח דף כ"ז) **והרמב"ם** (פ"א מהלכות עירובין ה"ט), דשיעור ב' סעודות, הם י"ח גרוגרות, והם ששה ביצים,

ולפ"ז א"ש, כי שיעור **סעודה**, הוא ג' **ביצים**, כנ"ל, והם **עשרה זיתים**, וכשיש לאדם רק זה השיעור לבד, חייבה התורה כשיאכל בעצמו כשיעור הסעודה, שהם עשרה זיתים, שיברך לה' על מזונו, כמ"ש ואכלת ושבעת וברכת, לשון יחיד,

אבל ישראל עם קדושים, וחפשו בחיפוש נרות איך לגדלו ולרוממו יותר,

ולכן כשיש לו שיעור הנ"ל, שהוא י' זיתים, יהדר אחר עשרה כדי שיגיע לכ"א כזית, ויברכו בשם, ואם לא ימצא עשרה, על כל זה לא יאכל בעצמו, אלא מהדר אחר שלשה, ויתן לכ"א כביצה, ויברכו בזימון,

וזה שאמר, וכי לא אשא פנים לישראל, שכתבתי להם בתורה (דברים ח' י') "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך", כלומר שיאכל בעצמו את כל שיעור הסעודה, עד כדי שביעה, והם מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה,

פירוש, והם מדקדקין על עצמן עד כזית תחילה, ואח"כ עד כביצה, ובאמת שיעור כזית וכביצה נשנית לגבי זימון כדתנן עד כמה מזמנין עד כזית כו', עכ"ד,

ובכך מבואר התמיהות הנ"ל

א. למה כזית נכתב לפני כביצה, משום שבתחילה מהדרים על עשרה לומר אלוקינו, ואח"כ על שלשה,

ב. אין כאן בירור, בדין מתי יש לברך, ואין כאן ספיקא כלפי שמיא,

ג. דמעלת הדקדוק בברהמ"ז, איך לגדל ולרומם להשיי"ת יותר, לפיכך השיב בזאת החומרא דייקא,

ד, אוכל קמעא והוא מתברך במעיו, הוא בדרך נס, אבל הם דקדקו בדרך הטבע,

ז, טוב עין הוא יברך כי נתן מלחמו לדל ביאור בגימטריא

נותן להאורח לברך, אזי הוא ניאץ ה', היינו דהשתא האי וברכת את ה' אלוקיך אין לדרוש בו כנ"ל, (לרבות שמברך את הבעל הבית, אי"כ יוצא שאת בא לרבות מישהוא נוסף עם השי"ת, ובכך הוא מנאץ) וזהו, בוצע בירך ניאץ ה', ודפח"ח, עכ"ד.

יא, ביאור הכתוב ה' אלקיך הוא על הארץ הטבה

כתיב (דברים ח' י'), "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך על הארץ הטבה אשר נתן לך",

איתא בגמרא (כתובות ק"י ע"ב), תנו רבנן, לעולם ידור אדם בא"י אפי' בעיר שרובה עובדי כוכבים, ואל ידור בחוץ לארץ ואפילו בעיר שרובה ישראל, שכל הדר בארץ ישראל, דומה כמי שיש לו אלוק, וכל הדר בחוצה לארץ, דומה כמי שאין לו אלוק, ע"כ,

בכך אפשר לפרש הפסוק, "את ה' אלקיך, על הארץ הטבה", אימתי הוא ה' אלוקיך, כאשר אתה על הארץ הטבה,

יב, חטאתכם אשר עשיתם את העגל לקחתי שלקח ע"ע חטא העגל

כתיב (דברים ט' כ"א) "את חטאתכם אשר עשיתם את העגל לקחתי ואשרף אתו באש",

הלשון אינו מובן, היה צ"ל, את העגל אשר עשיתם לקחתי, מהו את חטאתכם אשר עשיתם את העגל לקחתי ואשרוף, וכי איזה לקיחה יש בהחטא, ויש לבאר,

איתא בגמרא (סוטה דף יד עמוד א), **כתיב** (ישעיהו נ"ג י"ב), "לכן אחלק לו ברבים ואת עצומים יחלק שלל תחת אשר הערה למות נפשו ואת פושעים נמנה והוא חטא רבים נשא ולפושעים יפגיע", "תחת אשר הערה למות נפשו - שמסר עצמו למיתה, שנאמר (שמות ל"ב ל"ב) "ואם אין מחני נא מספרד" שביקש למוחקו מכל התורה כולה כפירש"י בחומש,

לפי זה, אפשר לפרש ואכלת ושבעת, על הארץ הטובה, שכאשר אתה על הארץ הטובה, אתה יכול לאכול כדי שביעה, ואין לחשוש למה שאמר ליה אליהו לרבי נתן, אכול שלישי, ושתה שלישי, והנח שלישי, לכשתכעוס תעמוד על מילואך. (עיין גן רוה בחוקותי)

ט, הפסוק בוצע בירך ניאץ ה' מכוון לבעה"ב בוצע ואורח מברך בספר עולת אהרון

כתיב (תהלים י" ג') "כי הלל רשע על תאות נפשו ובצע ברך נאץ ה'",

כתב בספר **עולת אהרון**, שנתחבר ע"י קדמון אחד ממדינת פולין ה"ה הר"ר **אהרון זעליג בן הר"ר יואל פייביש**, הודפס בשנת תצ"ג, והסכמתו מגדולי פולין וגדולי אשכנז בימים ההם, המה מעידים כי דבריו מעשה מרקחים פירות גינוסר מדבש מתוקים,

וכך כתב (מובא בחידושי הגאונים שבעין יעקב סוף מסכת פסחים ד"ה כוס ישועות אשא) שמעתי אומרים **בשם גדול אחד** על הפסוק "**ובצע ברך נאץ ה'**",

והוא עפ"י מה שכתוב (פסחים כ"ב ע"ב) שמעון העמסוני ואמרי לה נחמיה העמסוני, היה דורש כל **אתים שבתורה**, כיון שהגיע **לאת ה' אלקיך תירא**, פירש, אמרו לו תלמידיו, רבי כל אתים שדרשת מה תהא עליהן, אמר להם, כשם שקבלתי שכר על **הדרישה**, כך אני מקבל שכר על **הפרישה**, ע"כ

י, מה יש לרבות בפסוק וברכת את ה' אלוקיך

והקשה ז"ל הא תינח האי קרא, אבל קרא (דברים ח' י') "וברכת את ה' אלוקיך", מאי דריש ביה, לרבות,

ותירץ דלפי דאיתא (ברכות מ"ו א') **בעל הבית בוצע ואורח מברך**, כדי שיברך לבעל הבית, והשתא האי וברכת את ה' אלוקיך בא לרבות את בעל הבית דהאורח צריך לברכו,

וז"ש אם היה בוצע בירך. פי' אם הבעל הבית שהוא בוצע הוא מברך בעצמו ואינו

כי יראת עונש לא היה עליהם ממשלה שלא היה בידו לענשם בלי רשות ית' ב"ה, וכיון דביראה השכלית השוה יראתם לגבי משה כמו גבי הקב"ה, קאמר שפיר, מה ה' אלהיך שואל ממך, כי אם ליראה אותו, כמו שיראתם אותי ביראה שכלית, וע"ד שאמר רבי יוחנן בן זכאי יהי רצון שתהא מורא שמים עליכם כמורא ב"ו, דהיינו ביראה השכלית, ודו"ק. עכ"ד המהרש"א,

מבואר, דליראה שכלית כלומר יראת הרוממות, ניתן להגיע, ע"י שמשווה, כמו שרואה רוממותו של הצדיק האמיתי, דזהו לגבי משה, כך יוכל להשוות רוממות הבורא עד אין סוף, וזה הפירוש לגבי משה, שמשווה היראה לגבי משה.

יד, משה אמר כי אם ליראה דוד אמר אחת שאלתי כי ממך למדתי

כתיב (דברים י"יב) "ועתה ישראל, מה ה' אלקיך שאל מעמך, כי אם ליראה את ה' אלקיך, ללכת בכל דרכיו, ולאהבה אותו, ולעבד את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך",

איתא במדרש, (שוחר טוב תהלים מזמור כ"ז, ילקוט שמעוני תהלים - פרק כז - רמז תשו) **כתיב** (תהלים פרק כ"ז ד') "אחת שאלתי". אמר לו הקב"ה, בתחלה אתה אומר, "אחת שאלתי, שבתי בבית ה'. וחזרת ואמרת, "לחזות בנועם ה', ולבקר בהיכלו, כלומר, שהוספת דברים נוספים,

אמר לפניו, רבש"ע, ממך למדתי, לא יהא העבד שוה לרבו, בתחלה לא באת עלי רק באחת, שנאמר (דברים י"יב) "ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך, כי אם ליראה"

ואחר כך, פתחת עלינו במצוות הרבה, שנאמר ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו וגו'. הוי, דיו לעבד שיהא כרבו, ע"כ,

יש להבין למה אין הקב"ה משיב לדוד המלך כשאמר ממך למדתי, ונראה כמסכים לדבריו,

ביאור הדבר ע"ד הרמב"ם שפירש המשנה רצה הקב"ה לזכות את ישראל

במה שאמרה תורה, "כי אם ליראה", גילה הקב"ה דעתו שבקיום מצוה אחת בשלימות הראוי, זוכה לחיי העולם הבא, כמ"ש

ובברכות (ל"ב ע"א) שמואל אמר "ויחל משה את פני ה' מלמד שמסר עצמו למיתה עליהם שנאמר "ואם אין מחני נא מספרך".

פירש"י, ויחל לשון חלל. וביארו מחני נא מספרך הוא מספר החיים, שמסר עצמו למיתה עליהם,

לפי"ז מבואר הכתוב את **חטאתכם לקחתי** כלומר שלקח על עצמו את החטא, וביקש למות או למוחקו מכל התורה כולה. וזהו את חטאתכם אשר עשיתם את העגל לקחתי. ועיין **באור החיים** הק'.

יג, אין לגבי משה מילתא זוטרתא ביאור המהרש"א בדרך החסידות

כתיב (דברים י, יב) "ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה".

איתא בגמרא (ברכות דף ל"ג עמוד ב') אטו יראת שמים מילתא זוטרתא היא?, אין, לגבי משה מילתא זוטרתא היא.

דאמר רבי חנינא, משל, לאדם שמבקשים ממנו כלי גדול ויש לו - דומה עליו ככלי קטן - קטן ואין לו - דומה עליו ככלי גדול.

כתב המהרש"א, בד"ה אטו יראה מלתא זוטרתא כו'. יש שמקשים, במשל דמייתי, לאדם שמבקשים ממנו כלי גדול כו',

דאין זה דומה, דהכא משה א"ל כן, כי אם ליראה, ולגביהם ודאי דומה ככלי גדול, ורק לגבי משה נראה ככלי קטן,

וכ"כ המהרש"א, ונראה ע"פ מ"ש, כי היראה נחלקת לשני מינים. הא'. היראה הטבעית, ירא מעונש הפורעניות והוא דומה לכלי קטן.

והב'. יראה שכלית, ירא מדבר הגדול ונורא, כמ"ש ויירא ויאמר מה נורא וגו', והוא יראה שלימה, דומה לכלי גדול,

וביאור הדבר, לגבי משה, מילתא זוטרתא היא, דלגבי משה, נמי היתה אותה היראה השכלית על ישראל, כי ראו בו דבר פלא ונורא, כדכתיב כי קרן עור פניו, וייראו מגשת אלי,

ישעיהו פרק מב כא) ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר, ונתבאר ברמב"ם,

כתב הרמב"ם (פירוש המשנה לרמב"ם מסכת מכות סוף פרק ג), מיסודות האמונה בתורה שאם קיים האדם מצוה משלש עשרה ושש מאות מצות כראוי וכהוגן ולא שתף עמה מטרה ממטרות העולם הזה כלל, אלא עשאה לשמה מאהבה כמו שביארתי לך, הרי הוא זוכה בה לחיי העולם הבא,

לכן אמר ר' חנניה, כי מחמת רבוי המצות אי אפשר שלא יעשה האדם אחת בכל ימי חייו בשלימות ויזכה להשארות הנפש באותו המעשה. וממה שהמורה על היסוד הזה, שאלת ר' חנניה בן תרדיון (ע"ז י"ז) מה אני לחיי העולם הבא, וענהו העונה, כלום בא לידך מעשה, כלומר האם נזדמן לך עשיית מצוה כראוי, ענה לו שנזדמנה לו מצות צדקה בתכלית השלמות האפשרית, וזכה בה לחיי העולם הבא. ופירוש הפסוק ה' חפץ לצדק את ישראל, למען כן יגדיל תורה ויאדיר. **עכ"ל הרמב"ם**,

דוד המלך ע"ה דעת אחרת היתה עמו שאמר ממך למדתי שהבין בדברי הקב"ה שאין די באחת

כתיב (תהלים קי"ט קו) "נשבעתי ואקימה לשמר משפטי צדקך" וביארו הבוארים בעם, כי דוד המלך ביקש לזרז עצמו לשמור מצוותיו, ובודאי רצה דוד המלך לקיים בשבועתו כל מצוה ומצוה בשלימות הראוי, ואין די לו בקיום מצוה אחת כראוי וכהוגן כדי שיזכה בה לחיי העולם הבא,

לפי"ז יש לבאר מה שאמר דהע"ה לקב"ה, ממך למדתי. כוונתו לומר שבתחלה לא באת עלי רק באחת, ואחר כך, פתחת עלינו במצוות הרבה, לפי שדעתו של דהע"ה היתה שכולם שוים לקיום, אך הקב"ה ברוב רחמיו מוכן לקבל גם את המקיים מצוה אחת כראוי וכהוגן ולזכותו בכך לחיי העולם הבא,

לפיכך אמרה תורה, מה ה' שואל מעמך **"כי אם"** כלומר, די באחת מהנה אשר תעשינה כראוי,

אך דהע"ה שרצה לקיים כל המצוות בדרגה הגבוהה ביותר, לא רק מצווה אחת, ובתחילה הבין בדבריו של הקב"ה, שאמר כי אם כלומר שיש לקיים רק מצות ליראה, אך אח"כ פתח במצוות הרבה, וע"ז אמר ממך למדתי לפתוח באחת ולבקש הרבה,

ואחר שלא השיבו הקב"ה על שאלתו ממך למדתי, הבין דוד המלך, כי כונתו של הקב"ה, שע"י מצוה אחת ניתן להגיע לחיי העוה"ב,

ולמה לא גילה אותו הקב"ה, לבאר כונתו שדי באחת אשר תעשינה כראוי ויזכה לעוה"ב, מכיוון שלא רצה הקב"ה להקל לדוד המלך ע"ה בשבועתו שנשבע ואקיימה, ולפתוח לו פתח המקיל על קבלתו בשבועה לקיים כל המצוות כראוי בשלימות.

ולפי"ז יש לבאר, שהקב"ה אמר כי אם, כלומר שגם בדבר אחד ניתן להשיג חיי העולם הבא,

ודוד המלך אמר אחת שאלתי ויש לפרש כונתו, אחת שאלתי כלומר, הדבר הראשון שאני מבקש, הוא שבתני בבית ה',

טו, ההבדל שבין הכתובים מה ה' שואל מעמך מה ה' דורש ממך

כתיב (דברים י" י"ב) "ועתה ישראל, מה ה' אלקיך שאל מעמך, כי אם, ליראה את ה' אלקיך, ללכת בכל דרכיו, ולאהבה אתו, ולעבד את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך",

כתיב, (מיכה ו' ח') הגיד לך אדם מה טוב, ומה ה' דורש ממך, כי אם, עשות משפט, ואהבת חסד, והצנע לכת עם אלקיך,

יש לדעת,

א, למה שינה הנביא מהדברים שאמרה תורה, ואיזה מהם מבקש הקב"ה

ב, התורה אומרת לשון שאלה ובקשה, והנביא בלשון דרישה,

ג, התורה אומרת מעמך והנביא אומר ממך,

ד, בפרשת ועתה ישראל, (דברים י" י"ב), רש"י אינו מפרש, מהו "ללכת בכל דרכיו"

ובפסוק (דברים י"א כ"ב) "ללכת בכל דרכיו", פירש רש"י, ללכת בכל דרכיו - הוא רחום ואתה תהא רחום, הוא גומל חסדים ואתה גומל חסדים,

דורש כל אתים שבתורה, כיון שהגיע לאת ה' אלקיך תירא, פירש, אמרו לו תלמידיו, רבי כל אתים שדרשת מה תהא עליהן, אמר להם, כשם שקבלתי שכר על הדרישה, כך אני מקבל שכר על הפרישה, עד שבא רבי עקיבא ודרש, את ה' אלקיך תירא לרבות תלמידי חכמים, ע"כ,

קושיית המהרש"א למה לא פירש כשדרש בואהבת את ה' רק באת ה' תירא

כתב המהרש"א (פסחים כ"ב ע"ב ד"ה כיון שהגיע), וז"ל. ולעיל מיניה בההוא פרשתא (דברים ו' ה'), כשהגיע לואהבת את ה' אלקיך וגוי לא פירש,

משום, דאיכא להשוות אהבת ת"ח לאהבת המקום, אבל מורא המקום, שהוא מפני יראת שכר ועונש, אינו דומה, להשוות לו ת"ח, כיון שאין שכר ועונש של אדם ביד ת"ח, עכ"ל המהרש"א,

ביאור בדעתו של רבי עקיבא שדרש את ה' אלקיך תירא

יש להבין, א"כ כיצד דרש ר"ע את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים, הרי, אין שכר ועונש של אדם ביד ת"ח, כמ"ש המהרש"א,

וצריך לומר, כי רבי עקיבא, שדרש, להשוות בין מורא ת"ח למורא המקום, יפרש, את ה' אלקיך תירא, הכוונה ליראת הרוממות, ולא ליראת העונש, ולכן ניתן להשוות יראת הרוממות של ת"ח, ליראת הרוממות של הקב"ה, וע"ז דרש לרבות ת"ח, ליראת הרוממות, וכ"כ המהרש"א ברכות ל"ג ב' ד"ה מילתא זוטרתי, ע"ש באריכות דבריו הנאים,

ושמעון העמסוני, סובר כי את ה' אלקיך תירא, הכוונה ליראת העונש, ולכן אין להשוות יראת ת"ח ליראת המקום, כפירוש המהרש"א,

ביאור המשנה אל תהיו כעבדים וכו'

לפי זה אפשר לפרש המשנה (אבות פרק א' ג') אל תהיו כעבדים המשמשין, את, הרב, על מנת לקבל פרס, אלא הוו כעבדים המשמשין, את, הרב, שלא על מנת לקבל פרס,

והכי פירושו, הוו כעבדים המשמשין, "את", הרב, כלומר, מתי אפשר להשתמש

יש להבין, למה במקום אחד פירש רש"י מהו ללכת בכל דרכיו, ובמקום אחר לא פירש רש"י מהו ללכת בכל דרכיו,

ביאור הענין כך הוא, מה שאמרה תורה, (דברים י" י"ב) ועתה ישראל, מה ה' אלקיך שאל מעמך, כי אם, ליראה את ה' אלקיך, ללכת בכל דרכיו, ולאהבה אתו, ולעבד את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך, דיבר, על דברים שבין אדם למקום,

והנביא מיכה מדבר על דברים שבין אדם לחבירו, וזהו ההבדל בין הכתוב בתורה (דברים י" י"ב) שאומר, מה ה' אלקיך שאל מעמך, כי אם וגוי, לבין הכתוב שאומר (מיכה ו' ח') מה ה' דורש ממך, כי אם וגוי, עשות משפט, ואהבת חסד, והצנע לכת עם אלקיך,

מבואר, שאין סתירה בין הכתובים אלא כתוב אחד מדבר על דברים שבין אדם למקום, וכתוב אחר מדבר על דברים שבין אדם לחבירו,

וגם מבואר שבין אדם למקום הוא לשון שאלה ובקשה, כי הקב"ה מבקש מהאדם שישפיע גם על אלה שאתו שילכו בדרכיו, אבל בדברים שבין אדם לחבירו יש כאן דרישה מהאדם שיעבוד על מידותיו הוא, ואין בקשה שידרוש מהשני כך, וזהו ההבדל בין ממך למעמך ממך אתה צריך לדרוש, מעמך הכוונה לאלה שעמך, וזה בדברים שבין אדם למקום,

וגם יש לומר, דאיתא בגמרא, (סוכה מ"ט ע"ב) בביאור דברי הנביא, "הגיד לך אדם מה טוב, ומה ה' דורש ממך, כי אם, עשות משפט, ואהבת חסד, והצנע לכת עם אלקיך, זו הוצאת המת, והכנסת כלה לחופה, ודרשו כן, לומר לך שאין אלו דברים שבין אדם למקום, אלא דברי הנביא הם דברים שבין אדם לחבירו, והדברים מדוייקים.

טז, במה נחלקו רבי עקיבא שדרש את ושמעון העמסוני שלא דרש

כתיב (דברים י" כ'), "את ה' אלקיך תירא אתו תעבד ובו תדבק ובשמו תשבע",

איתא בגמרא (פסחים כ"ב ע"ב) שמעון העמסוני ואמרי לה נחמיה העמסוני, היה

מבואר, שאספת דגנך הוא בזמן שאין עושין רצונו של מקום, ומתרץ, עיי"ש,

יש לתרץ את קושיית התוס'

מבואר, דרמיותא דרמי רבי חנינא בר פפא, הוא דכאן כתיב דגני, וכאן כתיב ואספת דגנך, ועיי"ז אמרו ז"ל, לא קשיא, בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום, הרי זה דגני, ובזמן שישראל עושין רצונו של מקום, הרי זה דגנך,

יש לחלק ולומר, שהלימוד של רשב"י, שאומר שהכתוב אספת דגנך הוא כשאיין עושין, הוא מהמילה ואספת שמלאכתן נעשית עיי"ז עצמן, ומי שלומד מאספת דגנך שהוא שלו, מדייק מהמילה "דגנך".

יח, מה התועלת להחזיק תלמיד שאינו לומד בביהמ"ד לרש"י ולמהרש"א

כתיב (דברים י"א י"ט) "ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך",

איתא בגמרא (בבא בתרא כ"א ע"א) ברם זכור אותו האיש לטוב ויהושע בן גמלא שמו, שאלמלא הוא נשתכח תורה מישראל שבתחלה, מי שיש לו אב - מלמדו תורה, מי שאין לו אב, לא היה למד תורה, מאי דרוש? ולמדתם אותם, ולמדתם אתם, התקינו שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בירושלים, מאי דרוש, כי מציון תצא תורה,

ועדיין מי שיש לו אב היה מעלו לירושלים ומלמדו, מי שאין לו אב, לא היה עולה ולמד,

התקינו שיהו מושיבין בכל פלך ופלך, ומכניסין אותן כבן ט"ז כבן י"ז, ומי שהיה רבו כועס עליו, מבעיט בו ויצא,

עד שבא יהושע בן גמלא ותיקן, שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר, ומכניסין אותן כבן שש כבן שבע.

אמר ליה רב לרב שמואל בר שילת: עד שית לא תקביל, מכאן ואילך קביל ואספי ליה כתורא.

במלה את, לרבות, הרב, רק, שלא על מנת לקבל פרס, כלומר שאינך עובדו מיראת שכר ועונש, וזו היא שיטתו של רבי עקיבא, ולכן משתמשין, באת, לרבות, שהוא הרב, כלומר לרבות ת"ח,

אבל אל תהיו, כלומר, אינך יכול להיות משתמש עם המילה את, ולרבות הרב, כאשר אתה עובדו מתוך יראת שכר ועונש, על מנת לקבל פרס, שזוהי שיטת שמעון העמסוני, ועתה מובן כי מחלוקתם של רבי עקיבא ושמעון העמסוני, היתה, באיזו יראה מדובר, ביראת העונש או ביראת הרוממות, וגם פירוש המשנה, עולה יפה.

יז, תירוץ מדוייק בקושיית התוס' בלימוד הרשב"י מואספת דגנך

איתא בגמרא (ברכות ל"ה ע"ב), רבי חנינא בר פפא רמי, **כתיב** (דברים יא י"ד) ואספת דגנך ותירשך ויצהרך, **כתיב** (הושע ב' י"א), ולקחתי דגני בעתו, לא קשיא, כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום, כאן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום, ע"כ,

פירש"י, בזמן שעושין רצונו - הדגן שלהם, דגנך, וכשאיין עושים רצונו, נוטלו ומראה להם שהדגן שלו, דגני,

מבואר, שאספת דגנך, הוא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום,

כתבו התוספות (ברכות ל"ה ע"ב ד"ה כאן בזמן שישראל עושין), וא"ת, והא לקמן, תנו רבנן ואספת דגנך, מה תלמוד לומר, לפי שנאמר לא ימוש ספר התורה הזה מפידך, יכול דברים ככתבן, תלמוד לומר ואספת דגנך, הנהג בהן מנהג דרך ארץ, דברי רבי ישמעאל,

רבי שמעון בן יוחי אומר, אפשר, אדם חורש בשעת חרישה, וזורע בשעת זריעה, וקוצר בשעת קצירה, ודש בשעת דישה, וזורח בשעת הרוח, תורה מה תהא עליה, אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי אחרים, ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי עצמן, שנאמר (דברים יא י"ד) ואספת דגנך,

כתב מהרש"א, (בד"ה, ולא מצא) כדאמר' לעיל, שהקב"ה מצוי בב"ה, ועשרה מתפללים שם, שכינה שרויה ביניהם, ומסיק שם, דעשרה שכינה קדמא ואתיא, וע"ז אמר, בשעה שהקב"ה מקדים עצמו לב"ה, למצוא שם עשרה דרגילים שם, ולא מצא יי כ"א ט', כועס הקב"ה ואומר, מדוע באתי, להשרות שכינתי שם, ואין איש אחד פרטי שהוא משלים עשרה, ואין עונה דבר שבקדושה וזה חסרון לא יוכל להמנות כדאמר' בחגיגה (ט ע"ב), עכ"ל,

ביאור שכשיש איש יהיו שם עשרה

ועוד אפשר לומר, אם יש איש אחד, שדואג לכלל, הוא כבר ידאג שיהיו שם עשרה, וזה הפירוש מדוע באתי ואין איש, זהו האיש שדואג לכלל, הראני הר"ר ד"ק כי הזוה"ק שמות קל"א ע"א מבאר הפסוק בדומה.

כא, ביאור ה"ר יהונתן ימחו על קידוש שמך ע"ד התשכח אשה

כתיב (ישעיהו מיט ט"ו הפטרת עקב) "הַתְּשַׁכַּח אִשָּׁה עוֹלָה מֵרַחֵם בֶּן בְּטָנָה גַם אֶלֶּה תִשְׁכַּחְנָה וְאֲנֹכִי לֹא אֶשְׁכַּחְדָּ" וְאֲנֹכִי לֹא אֶשְׁכַּחְדָּ"

כתב בספר אהבת יונתן ממוהר"ר יהונתן, יובן עפ"י הא דאיתא בגמרא (שבת פ"ט ע"ב) לעתיד יאמר הקב"ה לאברהם בניך חטאו יאמר אברהם ימחו על קידוש שמך וגם יעקב יאמר ימחו על קידוש שמך

וצריך להבין לכאורה, איך יאמרו אבות העולם ימחה מין הישראלי,

רק באמת בזה הם מלמדין סנגוריא לומר אף שחטאו המה פושטין צווארם ונהרגין על קידוש השם, ולכן אין בדין שיקבלו עונש על חטאם וזה בכח המאמר ימחו על קידוש, וידוע מה שהורה אברהם אהבתו הזכה באלקים בענין יצחק עת שנאמר לו קח נא את בניך וזה היה מופלא בכל הנסיונות, וע"ז כרת הקב"ה עמו הברית כי לא תשכח מפי זרעו, עכ"ל אהבת יונתן,

וא"ל רב לרב שמואל בר שילת, כי מחית לינוקא, לא תימחי אלא בערקתא דמסנא, (רצועה של נעל, מכה קלה שלא ינוק) פירש רבינו גרשום, ואל תכהו יותר מדאי שבשביל רוב הכאות אין מתפקח,

דקארי, קארי, (אם הוא לומד שילמד), דלא קארי, (ואם אינו לומד), ליהוי צוותא לחבריה. פירש רש"י אינך זקוק לייסרו יותר מדאי ולא לסלקו מלפניך אלא ישב עם האחרים בצוותא וסופו לתת לב.

כתב המהרש"א, (ד"ה ליהוי צוותא לחבריה) ולישנא לא משמע הכי, אלא ההוא דלא קרי יהיה צוותא לחבריה דקרי, שיותר יתן ההוא דקרי לבו ע"י צוותא, ואם לא יהיה ההוא דלא קרי עמו שם ישים גם ההוא דקרי ללבו להיות הולך ובטל כמו חברו וק"ל, עכ"ל המהרש"א. פירוש, יש להשאיר את התלמיד בביהמ"ד, שאם לא כן, התלמידים האחרים עלולים ללכת בעקבותיו, ולרצות גם הם להתבטל מחוץ לכותלי בית המדרש,

יט, את המן אשר לא ידעת

ביאור בדרך צחות

לפי מה שנתבאר למ"ד אחד, כי העינוי במן היה שאינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו, וכתב רש"י, אין לו פת בסלו - אוכל היום ודואג על למחר. כלומר שאינו יודע מה יהיה מחר,

בכך אפשר לבאר הפסוק בדרך צחות, "ויאכלך את המן אשר לא ידעת" פירוש שלא ידעת מה יהיה למחר.

כ, איך אפשר ללמוד מהפסוק מדוע באתי ואין איש, שאין שם עשרה

כתיב, (בהפטרת עקב ישעיה נ"ו) "מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה",

איתא בגמרא (ברכות ו' ע"ב) אמר רבי יוחנן, בשעה שהקדוש ברוך הוא בא בבית הכנסת, ולא מצא בה עשרה מיד הוא כועס, שנאמר "מדוע באתי ואין איש", ומקשים במפרשים, איך ניתן ללמוד מהפסוק, ואין איש, שמשמעו איש אחד, על כך, שלא מצא שם עשרה,

להערות הארות ולקבלת העלון

ניתן לפנות אל "מכון פאר"

רח' חזון איש 2 בני ברק

פקס 03-6161777

נייד 0527-616166

מייל y0527616166@gmail.com